

Nr 1 · 2006 · Årgång 23

Social & Hälsovårdsnytt

I NORDEN

MED NARKOTIKASAMARBETE

norden

Nordiska ministerrådet

Tema: Alkohol & hälsa

Social & Hälsovårdsnytt i Norden

beskriver det nordiska samarbetet på ministernivå inom det social- och hälsopolitiska området och samarbetet mot narkotika. Tidningen beskriver också satsningen på Nordens närområden.

Redaktör

Jan Frimansson
Løisens Hus, Bergwiksgatan 34
S-152 50 Södertälje
tel (46)70-748 2681
tel (46)8-550 408 32
red@shn.dk

Utgivare

Nordiska Ministerrådet
Store Strandstræde 18
DK-1255 København
tel (45)33960200

Annonser

Redaktionen

Nordiska Ministerrådet

är de nordiska regeringarnas
samarbetsorgan. Samarbetet
omfattar flertalet områden.

Nordiska Socialpolitiska Ämbetsmannakommittén

är ministerrådets kommitté för social-, hälso- och narkotika-
frågor

Nordiska Ministerrådets Sekretariat

utgör sekretariat för samtliga
samarbetsområden.

Tidningen finns även på Internet:
www.shn.dk

Tryckindustri Information
ISSN 0801-7301

Omslagsbild: Jan Frimansson

Alkoholen i fok us

JAN FRIMANSSON

I DANMARK KONSUMERAR de äldre alltmör alkohol och ökningen är stor jämfört med för 20 år sedan. Mest markant är ökningen bland äldre kvinnor. Detta visar en ny dansk undersökning (sidan 3) som i skrivande stund ännu inte offentliggjorts.

Äldre generationers umgänge med alkoholen är ett i det närmaste utforskad område. Vi vet t.ex. att fallskador är vanliga bland äldre, men inte i hur hög grad de är relaterade till alkohol. Hög alkoholförbrukning och skador kostar mycket i sjukvård och innebär ett svårt arbete för den personal, som arbetar med och vårdar äldre. Vi har – med måttlig framgång – scannat Danmark och Sverige i jakten på kunskap om äldre och alkohol. Vid själva pressläggningen fick vi i viss mån ta del av den inledningsvis nämnda utredningen, som säkerligen kommer att låta tala om sig när den släpps och få efterföljare i övriga länder.

I ARTIKELN FRÅN SVERIGE sägs att ett måttligt intag kan ha positiv effekt i vissa åldersgrupper, men också att detta knappast kommer att stå oemotsagt. Oavsett vilket torde forskning kring äldres alkoholvanor kunna vara ett framtida område. De som idag är på väg mot och redan passerat pensionsåldern är generationer med ett annat dryckesmönster än tidigare. Vin på bordet var relativt ovanligt förr. Idag kan det vara middagsdryck flera gånger i veckan. En bra standard och ekonomi tycks även bidra till att äldre kvinnor dricker

mer och oftare – kanske för att göra ensamheten mer uthärdlig.

VI HAR ALLTSÅ VALT att ännu en gång ta upp alkohol som tema. Förra gången (Nr 1, 2005) gjorde vi det i form av lägesbeskrivningar från länderna med betoning på aktuell lagstiftning. Denna gång har vi sökt koncentrera oss på hälsoaspekten. "Alkohol och hälsa" heter temat även om ohälsa vore mer adekvat. Alkoholen påverkar alltid vår hälsa – men hur kan variera beroende på bl.a. kön och ålder. Kvinnor påverkas mer än män, vilket danskarna tagit fasta på i sina kampanjer. I en artikel påpekas att kvinnor i fertil ålder ska sluta med alkohol redan när de planerar att bli gravida – så stor är risken för fosterskador.

I EN TEXT från svenska Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning beskrivs de skador som alkoholen ger upphov till. Med den uppmagnetad på kylskåpsdörren är det lätt att bli – om inte helnykterist – så åtminstone återhållsam. Svenska siffror omräknat till hela Norden visar att vi tillsammans har 600.000 människor, som dricker så mycket att de får skador. Det motsvarar en av våra storstäder. Lika många dör årligen i Europa p.g.a. sitt drickande.

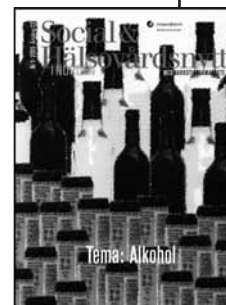
I en artikel från Finland har en forskare tittat på alkoholens samhällsliga kostnader. Det handlar om allt från vård till skador och brott. Siffrorna är förskräckande. En norsk forskare tar i sin artikel upp alkohol,

hälsa och arbetsliv och en finsk forskare analyserar alkoholskadornas ökning.

TIDNINGEN FINNS SEDAN SJU ÅR tillbaka på Internet.

Där finns tidningsnumren men även de nyheter som löpande publiceras. Därmed är www.shn.dk en stor artikelbank inom sitt område. Från och med detta nummer kommer pappers-tidningen och dess webb-upplaga att direkt samspe-la. Istället för att – kanske drastiskt – tvingas korta ner texter eller helt enkelt avstå från intressant och relevant material kommer en del artiklar att finnas i sitt fulla format i webbtidningen. Genom detta kan vi presentera fylligare och intressantare nummer inom våra praktiska och ekonomiska ramar.

Jan Frimansson är redaktör för Social- och hälsovårdsnytt i Norden.

Ældre kvinder drikker markant mere

Friske tal for drikkeriet blandt ældre i Danmark viser, at både ældre mænd og kvinder drikker mere i dag i forhold til for 20 år siden. Særligt kvinderne har haft en stor stigning i alkoholforbruget.

JAKOB KEHLET

I 1987 DRAK ældre danske mænd over 50 år i gennemsnit 1,5 genstand om dagen, men i 2003 var tallet steget til 2,1 genstand om dagen. I samme periode fordoblede de ældre kvinder deres alkoholforbrug fra 0,5 til 1 genstand om dagen.

Tallene fremgår af en endnu ikke offentliggjort rapport, som SHN har fået lov til at smugkigge i. Rapporten er bestilt af Styrelsen for Social Service og Sundheds- og Indenrigsministeriet hos Statens Institut for Folkesundhed.

SÆRLIGT PROBLEMATISK for ældres sundhed set i forhold til alkoholforbrug er den stigende andel af ældre, der har et stort forbrug af alkohol.

I 1987 drak 13,2 procent af de ældre mænd – knapt hver ottende – mere end de 21 genstande om ugen, som Sundhedsstyrelsen har sat som maksimum-grænse. I 2003 var tallet steget til 20,4 procent – eller cirka hver femte mand.

Hos kvinderne er den procentvise stigning endnu mere markant. I 1987 drak 5,8 procent af kvinderne mere end maksimum-grænsen. I 2003 var tallet 13,6 procent – altså mere end en fordobling.

UNDERSØGELSEN VISER også, at det især er personerne, der er født fra 1940 og fremefter, der fylder godt i statistikkerne, hvilket falder godt i tråd med eksperter forudsigelser af, at de generationer, der er

vokset op med velfærd og stort alkoholforbrug vil bringe deres vaner med ind i pensionisttilværelsen.

Undersøgelsen peger også på sociale årsager til drikkeriet blandt ældre. Stort forbrug er oftest forekommende blandt de ældre, der har en lav husstandsindkomst, og desuden har fraskilte mænd og enkemænd større tendens til at skabe sig et alkoholproblem.

Endelig kan tallene også se en sammenhæng mellem overforbrug og arbejdsløshed. Her er tallet større end hvis den ældre har ladet sig pensionere.

Se även artikel på nästa uppslag.

Läs tidigare nummer på nätet

SHN finns sedan 1999 på Internet. Där kan man läsa alla tidigare nummer av tidningen. De senaste numren finns även som PDF, vilket betyder att man kan läsa tidningarna som de tryckta numren eller printa ut sidorna. Fr.o.m. med detta nummer av tidningen kan man även läsa fler texter än de som publicerats. Tidningen kan av utrymmesskäl inte ta med allt. Därför finns vissa texter enbart på tidningens nätupplaga i sin fulla längd.

Detta är de nummer som finns på www.shn.dk:

1 • 2000	IT i världen	2 • 2003	Alkohol
2 • 2000	Läkemedel	3 • 2003	Handikapp
3 • 2000	Tillgänglighet	4 • 2003	Narkotika
4 • 2000	Narkotika	1 • 2004	IT i världen
1 • 2001	Ojämlighet i hälsoväsendet	2 • 2004	Välfärdsforskning
2 • 2001	Barn och unga	3 • 2004	Psykiatri
3 • 2001	Psykiatri	4 • 2004	Narkotika
4 • 2001	Närområdet	1 • 2005	Alkohol
1 • 2002	S:t Petersburg	2 • 2005	Frivilligarbete
2 • 2002	Nordiska projekt	3 • 2005	Handikapp
3 • 2002	Baltikum (dubbelnummer)	4 • 2005	Smittskydd
1 • 2003	Narkotika	1 • 2006	Alkohol och hälsa

Mistanke om at ældre falder på grund af alkohol

Det lyder indlysende, at ældre i højere grad risikerer at falde, hvis de drikker alkohol. Men hidtil har der kun været sparsom dokumentation af sammenhængen. Nu vil fagfolk fra hjemmeplejen i København undersøge sagen.

I DANMARK ER DER kun få undersøgelser, der klarlægger ældres alkoholforbrug. De få undersøgelser, der er lavet, viser, at ældre drikker støt og roligt – hver fjerde ældre over 60 år drikker mere end Sundhedsstyrelsens max-grænser. Går man skridtet videre og vil finde materiale, der ser på konsekvenserne af kombinationen ældre/alkohol og faldulykker, skrumper dokumentationen yderligere ind.

En af de få undersøgelser, der belyser sammenhængen mellem alkohol og faldulykker blandt ældre er foretaget på Bispebjerg Hospital i 1998. Her undersøgte overlæge Finn Zierau 207 ældre over 65 år på den akutte medicinske afdeling. Hver fjerde patient havde et alkoholforbrug, der lå over Sundhedsstyrelsens maksimumsgrænse på 14 genstande om ugen for kvinder og 21 for mænd. Ud af disse patienter havde cirka hver tredje tendens til svimmelhed og fald. Men Finn Zierau er tilbageholdende med at konkludere hvor stor skyld alkohol har i de forholdsvis høje tal for fald og svimmelhed.

- Det er meget svært at afgøre, fordi vi har med en svag gruppe at gøre. Ældre falder ganske givet også af andre årsager end alkoholindtagelse, og derfor er det svært at skille tingene ad, siger han.

Hvert år falder 45.000 ældre danskere så uheldigt, at de må en tur på skadestuen. Cirka 6000 af dem har brækket hoften som følge af faldet, hvilket ofte medfører langvarige hospitalsophold – især for ældre med skrøbelige knogler.

ULYKKEANALYSEGRUPPEN ved Odense Universitetshospital forsøgte i 2003 at gå i dybden med årsagerne til hoftebruddene. 2700 patienter med brækket hofte og en gennemsnitsalder på 80 år blev stillet en række spørgsmål om årsagen til uheldet – blandt andet blev de spurgt ud om deres alkoholvaner. Resultatet viste, at der ikke umiddelbart kunne ses en sammenhæng mellem alkoholforbrug og faldulykker. Kun fire procent af de uheldige patienter havde en alkoholforbrug, der lå over Sundhedsstyrelsens maksimumsgrænser.

- Tallene er for små til at kunne drage en sikker konklusion, konstaterer læge Tine Nymark fra UlykkesAnalyseGruppen.

Men resultatet skal ses i lyset af, at cirka en fjerdedel af de adspurgte patienter ikke besvarede spørgeskemaets alkoholspørgsmål.

På landsplan registreres alle hoftebrud i Danmark i det Nationale Indikatorprojekt, der har til formål at kvalitetssikre behand-

lingen på sygehusene. I registreringen skelnes der ikke i mellem forskellige aldersgrupper som i undersøgelsen fra UlykkesAnalyseGruppen. Yngre mennesker med hoftebrud er medtaget. Spørgsmål om alkoholvaner indgår også i det Nationale Indikatorprojekts undersøgelser, og billedet er det samme her. Kun to procent svarer, at de har et højt alkoholforbrug, mens næsten en tredjedel ikke har besvaret spørgsmålene om alkoholforbrug.

Tine Nymark fra UlykkesAnalyseGruppen ser flere årsager til den store andel af patienter, der ikke har svaret på spørgsmålene om alkoholvaner.

- MÅSKE ER HASTVÆRK årsagen til, at alkohol-spørgsmålene ikke bliver besvaret. Måske er nogle patienter for demente. Men man kan heller ikke se bort fra, at det stadig er belagt med tabu at spørge ind til folks alkoholvaner, siger hun.

Flere andre kilder, som SHN har talt med giver Tine Nymark ret. Familie eller plejepersonale skal have en god portion mandsmod for at stille nærgående spørgsmål om alkoholvaner til en distingeret ældre mand eller kvinde. Desuden er der en tendens til at overse alkoholproblemer blandt ældre.

.....
JACOB KEHLET

»I Københavns Kommune tages ældres alkoholførbrug nu alvorligt op til overvejelse«

- Man forbinder ikke ældre personer med misbrug, selv om mange af dem faktisk drikker mere, end de har godt af. Desuden er de ældre gode til at camouflere, at de lidt for ofte har fat i portvins- eller sherryflasken, siger Mette Harms, der er leder af De Udgående Teams, der giver råd og vejledning til personer med alkoholmisbrug i Københavns-området.

HUN DELER ÆLDRE alkoholmisbrugere op i to grupper: Dem der har drukket hele livet, og dem der begynder at drikke i en sen alder på grund af en livskrise. Nedturen skyldes typisk, at det er svært at finde indhold i pensionisttilværelsen, eller hvis ægtefællen falder bort.

Især den sidste gruppe er svær at "afsløre" for plejepersonalet, men de ældres egen organisation, Ældre Sagen, mener at personalet sagtens kan blive bedre til at finde frem til en ældre persons tiltagende misbrug.

- Hjemmeplejen bør være mere opmærksom på at se signaler hos ældre med for stort alkoholforbrug. Hvis en ældre klager over sur mave vil det være nærliggende at spørge, hvor meget alkoholen pågældende drikker. Ofte ved ældre mennesker ikke, at selv et lille alkoholfor-

brug kan give fysiske skader, siger Søren Gustavsen, der er sundhedspolitisk konsulent i Ældre Sagen.

Han mener at plejepersonalet skal overvinde deres frygt for alkoholtabet og spørge direkte.

- Den, der har et misbrug, vil oftest føle en lettelse, når deres nærmeste eller personalet omkring dem tager hul på problemet, siger han.

I Københavns Kommune tages ældres alkoholforbrug nu alvorligt op til overvejelse. Kommunen vedtog for nylig en alkoholpolitisk handleplan. En effekt af initiativet blev et øget fokus på alkoholforbruget i den ældre befolkningsgruppe.

- GENNEM ET STYKKE TID har jeg i forbindelse med undervisning af plejepersonalet rundt omkring i kommunen flere gange hørt historier om ældre med et for stort alkoholforbrug. Og i flere tilfælde har plejepersonalet også bemærket, at de pågældende ældre havde en tendens til at falde. Det har fået os til at sætte ressourcer af til at undersøge vores mistanke om en sammenhæng mellem alkohol og faldulykker, siger sundhedskonsulent Misja Keiding fra

ældreprogrammet i Folkesundhed København under Københavns Kommune.

Første trin er et pilotprojekt, som allerede er i gang i hjemmeplejen i bydelen Ydre Østerbro. Her er plejepersonalet begyndt at registrere detaljer omkring ældres faldulykker og i særdeleshed, om der var alkohol involveret.

- Når vi har afdækket problemstillingen vil vi tage stilling til, om mistanken er så bestyrket, at vi skal prioritere at uddanne frontpersonale til at tage sig af området, siger Misja Keiding.

Resultaterne af det københavnske pilotprojekt ventes i løbet af foråret.

Jakob Kehlet
är journalist i Danmark.
jakob.kehlet@mail.tele.dk

Flere drukproblemer blandt ældre i de kommende år

ALKOHOL KOMMER TIL AT SPILLE en større negativ rolle i ældre danskeres sundhedsbillede i de kommende år, fordi de nye ældregenerationer har tradition for at drikke mere. Derfor bør myndighederne sætte ind med kampagner for at få ældre til at beherske deres daglige forbrug, mener en ekspert.

Danskerne med en fødselsattest fra 1920-erne eller 1930-erne er for størstedelen vedkommende opdraget til mådehold – også når det gælder forbrug af alkohol. Det er for eksempel i denne befolkningsgruppe at man finder flest personer, der slet ikke nyder alkohol.

DE ÆLDRE HAR IKKE fra barnsben været vant til øl og vin på middagsbordet eller smuttet over grænsen efter billige våde varer, og deres påpasselige forhold til alkohol følger dem hele livet. Derfor kal-

der alkoholekspert i Danmark dem den "tørre" generation.

Til gengæld ser det ud til, at deres børn og børnebørn, der er vokset op med velfærden, vil ændre på billedet i de kommende år. Skavanker som følge af ældres storforbrug af alkohol vil fremover fylde mere i hverdagen for plejehjems-personale og ansatte i hjemmeplejen.

I DEN FØRSTE HALVDEL af det 20. århundrede drak danskerne i gennemsnit mellem to og fire liter ren alkohol om året, men i slutningen af 1950-erne og fremefter firedobledes forbruget, så hver eneste dansker i dag indtager 11-12 liter ren alkohol om året. Den kraftige stigning i forbruget vil slå igennem i de ældste generationer om kort tid.

Læs hele artiklen på SHN's webside www.shn.dk

Europa er klodens hul i jorden

EUROPEERNE DRIKKER DOBBELT så meget alkohol som verdens befolkning i gennemsnit. I Norden er drikkeriet stigen de på nær i Danmark. Trods de dystre udsigter er der også lyspunkter i udviklingen, siger WHO-ekspert.

Det lyder ikke pænt, men der er ingen vej uden om erkendelsen: Europæerne drikker som et hul i jorden. Hver eneste europæer konsumerer i gennemsnit 12,1 liter ren spiritus om året, mens gennemsnittet for alle verdens borgere ligger på 5,8 liter.

Drikkeriet i Europa sætter også sit præg andre steder i statistikken. I 2002 døde rundt regnet 600.000 europæere af årsager, der direkte kan henføres til alkohol –

hver tiende af dødsfaldene skete i aldersgruppen 15 til 29 år.

SER MAN PÅ DE NORDISKE lande, er der samlet set sket en stigning i salget af alkohol til personer over 15 år. Sammenligner man tallene fra midten af 1980-erne med tal fra 2003 har de nordiske lande haft en fremgang i forbruget på mellem en og to liter om året per borger over 15 år – på nær Danmark, der ligger nogenlunde stabilt med tendens til et lille fald i forbruget.

Trods de dystre tal er der også positive tendenser i de seneste års udvikling.

Læs hele artiklen på www.shn.dk

Ikæntyneiden pähdeongelmat lisääntymässä Tanskassa

Jos ihmiset ikääntyessään jatkavat alkoholin käyttöön samaan tyyliin kuin tähän saakka, myös alkoholin negatiiviset vaikutukset tanskalaisten terveydentilassa tulevat lisääntymään. Vaikutukset näkyvät erityisesti hoidon tarpeen kasvuna. Tiedossa on, että ikääntyneet sietävät alkoholia huonommin kuin nuoremmat, alkoholi aiheuttaa paljon sairauksia ja tapaturmia ja alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttö on vaarallista. Alan asiantuntijat ovat esittäneet, että viranomaisten tulisi määritellä selvät riskirajat alkoholin käytölle sekä käynnistää kampanjoita käytön vähentämiseksi ikääntyneiden keskuudessa.

Jakob Kehlet
är journalist i Danmark.
jakob.kehlet@mail.tele.dk

Eurooppalaiset juovat eniten alkoholia maailmassa

Eurooppalaiset juovat kaksi kertaa niin paljon alkoholia kuin maailman väestö keskimäärin. Myös Pohjoismaissa alkoholin kulutus on kasvussa. EU:n myötä vapautuneista alkoholimarkkinoista huolimatta WHO:n mukaan kehityksessä on silti ollut myös valopilkkuja. Alkoholimonopolista on pidetty kiinni, eivätkä hinnat ole kaikkein huolimatta alentuneet huomasti. Tanskassa on rajoitettu alkoholin saantia nuorten osalta ja panostettu enemmän hoitotodellisuuksiin.

Etelä-Euroopan maissa kehitys on kuitenkin ollut aivan toista luokkaa kuin Pohjoismaissa. Ranskalaisien alkoholin kulutus on laskenut 1960-luvun keskimääräisestä kulutuksesta 25 litraa/vuosi puoleen. Myös Espanjassa ja Kreikkassa alkoholin käyttö on vähentynyt, ja syynä tähän on olennaisesti muuttunut suhtautuminen alkoholiin.

Alkoholen dödar medelålders män

BARBRO SÖDERLUND

Joka kolmas keski-ikässä kuollut mies menehtyi alkoholiin

Vuonna 2004 alkoholisyihin, eli alkoholimyrkytyksiin ja -sairauksiin, kuoli ennätyksellisen monta suomalaista. Erityisesti työikäisillä alkoholikuolemien määrä on kasvanut viimeisten 20 vuoden aikana. Alkoholisyihin kuolee eniten keski-ikäisiä miehiä, 45-49-vuotiaina kuolleista miehistä joka kolmannen kuolemansyynä oli alkoholi. Kaikista alkoholikuolemista kolmannes johtui alkoholimyrkytyksistä ja loput johtuivat alkoholin aiheuttamista sairauksista, lähinnä maksa- ja sydänsairauksista. Tiedot käyvät ilmi tilastokeskuksen kuolemansyytilastosta.

Alkoholimyrkytykseen ja alkoholin aiheuttamiin sairauksiin kuoli 1 860 ihmistä vuonna 2004, mikä on 20 prosenttia enemmän kuin vuonna 2003. Naisten alkoholikuolemien määrä oli vajaa kolmannes miesten määrästä, mutta samansuuntainen epäsuotuisa kehitys on nähtävissä myös naisilla. Vuonna 2004 alkoholisyihin kuoli yhteensä 383 naista.

ÄR 2004 DOG REKORDMÄNGA finländare av alkoholförgiftning eller av alkoholrelaterade sjukdomar visar uppgifter från Statistikcentralen. Alkoholdödligheten har ökat de senaste 20 åren framför allt bland personer i arbetsför ålder. Den största riskgruppen är medelålders män. Bland män i åldern 45-49 år är alkoholen orsaken till vart tredje dödsfall. Den vanligaste alkoholrelaterade dödsorsaken är alkoholförgiftning. Resten beror på olika lever- och hjärtsjukdomar.

År 2004 dog 1 860 finländare på grund av alkoholförgiftning eller alkoholrelaterade sjukdomar, vilket är en ökning på nästan 20 procent jämfört med år 2003. Kvinnornas andel var en knapp tredjedel, men samma negativa utveckling kan skönjas också bland kvinnorna. År 2004 dog sammanlagt 383 kvinnor på grund av alkohol.

DEN TOTALA ALKOHOLKONSUMTIONEN ökade år 2004 med cirka 10,3 liter per

invånare, dvs. med nästan 10 procent jämfört med år 2003. Konsumtionen av starka alkoholdrycker ökade med 17,5 procent. För starkvinets del var ökningen nästan 15 procent och för maltdrycker 4,6 procent. Konsumtionen av lättviner, som ökat under en längre tid, minskade däremot med 1 procent.

Ökningen år 2004 påverkades särskilt av att alkoholskatten sänktes i början av mars. Det här ledde till att Alkos detaljförsäljningspriser sjönk med i genomsnitt 22 procent, alkoholpriserna i livsmedelsbutikerna med cirka 14 procent och priserna på alkoholdrycker för servering med cirka 3 procent.

Barbro Söderlund
är informatör vid Social- och hälsovårdsministeriet i Finland.
barbro.soderlund@stm.fi

Alkoholforbruget i Island

Voksende forbrug – voksende krav om liberalisering

STEFÁN HRAFN JÓNSSON, RAFN M. JÓNSSON & ANNA ELÍSABET ÓLAFSDÓTTIR

I denne artikel vil vi forsøge at fremsætte en oversigt over den alkoholpolitik som er blevet ført i Island samt at fremsætte statistiske oplysninger som viser forbruget af alkohol i Island og de skader som følger. Til sidst diskuterer vi lidt den fremtid som vi kan se fremfor os i Europa og hvis man ændrer den alkohollovgivning som nu gælder i Island.

LANGT TILBAGE TIL SAGATIDEN kan der læses skildringer om alkoholforbrugets skadelige virkninger især de skadelige bivirkninger af öl- og vinforbrug eftersom brændte drikkevarer ikke fandtes på landnamets tidlige dage. Öl blev efter norsk forskrift brygget i Island i begyndelsen men i det 14. og 15. århundrede startede man importen af öl som derved blev pålagt skatteafgift. Brændte drikkevarer kender man fra 1100 tallet og ved 1500 tallet var disse drikkevarer blevet udviklet til festdrikkevarer.

I 1908 blev der efter en folkeafstemning indført et totalt alkoholforbud i Island hvorefter man i det islandske Althing fremsatte et loveforslag i 1909 for at virkeliggøre denne nationens vilje. Alkoholforbudet blev formuleret og fremsat ved at man fra år 1912 forbød importen af alkohol og fra år 1915 skulle forbudet af salg af alkohol træde i kraft. Alkoholforbudet blev omtalt og kendt uden for landets grænser eftersom Island var det første land til at indføre et alkoholforbud. I 1912 vedtog man så i Island et nyt loveforslag om et statligt monopol på salget af alkohol i landet som trådte i kraft ti år senere, eller i 1922.

Alkoholforbudet blev så ophævet 1935 ved en ny alkohollovgivning.

Offentlige råd for at bekæmpe forbruget af alkohol har været fungerende siden 1981 efter en beslutning i Althinget, to år senere nedsatte man et særligt alkoholnævn som virkede til 1998 hvorefter dets funktioner blev overtaget af Alkohol- og rusmiddelrådet (ARR) som også beskæftigede sig med planlægning og alkoholpolitiske sager indtil Folkesundhedsinstituttet (FSI) blev oprettet i 2001 og overtog ARR's arbejde samt andre funktioner som hører til folkesundheden.

IFÖLGE LOVEN OM Folkesundhedsinstituttet er det blandt andet dets rolle at forstærke og koordinere sundhedsfremmende virksomhed i landet, at arbejde direkte selv med sundhedsfremmende projekter og i samarbejde med andre og at bygge op en faglig kunden på området både for almenheden og fagfolk. Folkesundhedsinstituttet virker også som en rådgivende aktør over for sundhedsmyndighederne på sit definerede område, deltager i internationalt samarbejde og samarbejde med dem der virker på folkesundhe-

dens område. Alkohol- og rusmiddelbekæmpelse hører til FSI's arbejde.

Ifølge salgstallene fra Alkoholmonopolet, AMH, er forbruget af alkohol steget i Island under de sidste år. Målt i alkohollitrene på mand (ældre end 15 år) er alkoholforbruget vokset fra at være 6,1 liter i året 2000 og helt op til 6,7 litre i året 2004. Ifølge en sammentægt for NAD i 2005 viser det sig at forbruget voksede mest i perioden 1993 til 2003 men under denne periode voksede forbruget af öl fra at være 30 litre på mand og helt op til 67 litre på mand (15 år og ældre) i året. Her er også sket den ændring at forbruget af stærk alkohol er faldet både forholdsvis og målt i alkohollitrene. I året 1989 var forbruget af stærk alkohol omkring 52% af det totale forbrug men 15 år senere, eller i 2004, er forbruget af öl 52% af det totale forbrug (målt som ren alkohol).

IFÖLGE FORBRUGSTALLENE som drikker mænd omkring tre gange så meget som kvinder i Island, eller omkring 72% af den alkohol som bliver forbrugt omregnet til ren alkohol. I aldergruppen 18 til 34 år har man oplevet et stærkt voksende forbrug i

forhold til andre aldersgrupper. Kvinder i denne alder har øget sit forbrug siden 2001 om 28% mens mænd har øget sit forbrug med 22%. Det er bemærkelsesværdigt at se hvor meget de unge forbruger hver gang de drikker. Unge mænd drikker gennemsnitlig 1,8 liter öl hver gang de drikker öl og unge kvinder 1,3 liter.

DE FLESTE ER meget bevidste om de sundhedsskader, åndelige og legemlige, som følger misbrug af alkohol. I perioden 2000 til 2003 døde 30 Islændinge af et langvarigt misbrug af alkohol og lever sygdomme (*). Men det ligger desuden klart at misbrug af alkohol medvirker til mange sygdomme og dødsfald. Foruden sygdomme som foklares ved alkoholforbrug har forbruget diverse indvirkninger på folks sundhedstilstande.

Set i lyset af voksende krav om indrømmelser fra interessegrupper angående en langt friere adgang til alkohol så er det klart at det sværere for dem der arbejder for at få alkoholforbruget ned hvilket er et af målene i den af Althinget vedtagne Sundhedsplan til året 2010. Blandt andet har man fremlagt på Althinget loveforslag som går ud på at nedsætte aldersgrænserne for at kunne købe

alkohol (under 22%) fra 20 til 18 år. Et andet loveforslag fremsat på Althinget går ud på at tillade salg af alkohol (under 22%) i almindelige butikker.

Fra Folkesundhedsinstituttets side frygter man at en liberalisering af tilgangen til alkohol af denne art vil, set i lyset af andre landets erfaringer, øge forbruget af alkohol endnu mere. Resultater fra udenlandske undersøgelser gir anledning til at konkludere at alkoholskader vokser med øget forbrug af alkohol. Man frygter fra instituttets side at hvis de fremlagte loveforslag om liberalisering af adgangen til alkohol så vil denne tiltagelse de gode resultater som man har opnået ved forebyggende arbejde blandt unge. I denne forbindelse peger man på den kendtsgering at begrænset adgang til alkohol er en af de mest effektive værktøjer som man kan bruge for at nedbringe forbrugstallene. Det er grunden til at Folkesundhedsinstituttet modsætter sig kravet om liberalisering af tilgangen til alkohol.

* Statistics Iceland, <http://www.staticice.is/>

Artiklen är något förkortad. Läs hela på www.shn.dk

Stefán Hrafn Jónsson og Rafn M. Jónsson beskæftiger sig med alkohol og rusmidler på Folkesundhedsinstituttet.

Anna Elísabet Ólafsdóttir er Folkesundhedsinstituttets leder.

I aldergruppen 18 til 34 år har man oplevet et stærkt voksende forbrug i forhold til andre aldersgrupper.

Alkoholens kulutus kasvaa – samoin vaatimukset alkoholipolitiikan liberalisoinnista

Artikkelissa käsitellään alkoholien käyttöä Islannissa aina 1600-luvulta nykypäivään, nykyistä virallista alkoholipolitiikkaa sekä tilastoja, jotka osoittavat alkoholien käytön lisääntyneen selvästi viime vuosikymmeninä ja vuosina. Alkoholien käyttö on lisääntynyt vuodesta 2000 6,1 litraa/henkilö 6,7 litraan vuonna 2004. Väkevien juomien kulutus on laskenut samalla kun miedompien on lisääntynyt. Miehet juovat 72 prosenttia alkoholista. Kasvu on ollut huomattavin ikäryhmässä 18 – 34-vuotiaat. Nuoret juovat paljon kerralla; nuoret

miehen juovat keskimäärin 1,8 litraa olutta kerralla ja nuoret naiset 1,3 litraa.

Samanaikaisesti kuitenkin vaaditaan alkoholien saannin vapauttamista. Valtioapäiville on mm. annettu lakiesitys, jonka mukaan alkoholia (alle 22 %) voisivat ostaa jo 18-vuotiaat; nykyinen ikäraja on 20 vuotta. Toisen lakiesityksen tavoitteena taas on alkoholien (alle 22%) myynnin salliminen tavallisissa kaupoissa.

Alkohol, helse og arbeidsliv

I WHO-rapporten Global Status Report on Alcohol 2004, presenteres en overveldende dokumentasjon om alkoholbrukens konsekvenser for helse. Det anslås at alkoholbruk er en viktig årsaksfaktor i forhold til 60 ulike sykdommer og typer av ulykker. Som eksempler på dette, angis det at alkoholbruk er en avgjørende årsaksfaktor i 20-30% av flere typer kreft, selvmord, epileptiske anfall og trafikkulykker. I den vestlige verden er alkoholbruk den tredje største risikofaktor i forhold til dødsfall og antall "funksjonsreduerte leveår".

SVERRE NESVÅG

BEREGNINGER AV alkoholbrukens samfunnsøkonomiske konsekvenser er en annen metode for å synliggjøre alkoholbrukens negative konsekvenser. Beregninger fra både nordiske og andre europeiske land gir alle årlige samfunnsøkonomiske tap i milliardklassen. En norsk beregning (Gjeldsvik 2004) viser årlige samfunnsmessige kostnader på 18 milliarder kroner. Av dette er opp mot 70% av kostnadene knyttet til arbeidslivet. Også her er de sykdoms- og ulykkesrelaterte kostnadene betydelige, og da mest direkte uttrykt som kostnader ved fravær og tapte arbeidsår som følge av for tidlig død eller arbeidsuførhet.

Norske og internasjonale studier viser ulike estimater for alkoholrelatert fravær. Det synes imidlertid å være rimelig sikkert at så mye som 1/3 av korttidsfraværet er alkoholrelatert. Personer med et høyt alkoholforbruk har en betydelig større sannsynlighet for å være borte fra arbeid enn de med et lite eller moderat forbruk. En representativ undersøkelse av ansatte i norsk privat arbeidsliv (Nesvåg & Lie 2004), viste en signifikant sammenheng mellom høyt alkoholforbruk og korttidsfravær. På den annen side er de med et lite eller moderat forbruk så mange flere, at de som gruppe, står for den største andelen av det samlede fraværet (det kjente forebyggingsparadokset).

DEN STØRST KOSTNADEN for arbeidslivet er allikevel redusert kvalitet og produktivitet i gjennomføringen av selve arbeidet. Også her er selvsagt akutte helseproblemer (bakrus) og langtids helsevirkninger av alkoholbruken, en viktig årsak. Redusert produktivitet og kvalitet i arbeidet som følge av bruk av alkohol, er anslått til å koste det norske arbeidslivet 8,7 milliarder kroner pr. år.

Men arbeidslivet er ikke bare en

arena som bærer mye av kostnadene ved bruk av alkohol. Det er også en arena som tilbyr mange anledninger for bruk av alkohol. Dette er ikke anledninger i selve arbeidssituasjonen, men i den gråsonen mellom arbeid og fritid der mange lever en mindre eller større del av sine sosiale liv. Undersøkelsen fra norsk arbeidsliv (Nesvåg & Lie op.cit) viste at ca. en fjerdedel av det samlede alkoholforbruket til de ansatte foregikk i denne gråsonen. Og om en bare tar utgangspunkt i den andelen av de ansatte som oppga at de hadde drukket i slike situasjoner over en periode på to uker, var hele 57% av deres totalforbruk knyttet til slike situasjoner. I denne gråsonen utjevnes mange av de tradisjonelle demografiske skillelinjene for variasjon i forbruk, så som kjønn, alder og sivilstatus. I stedet formes normer, forventninger og vaner som fører til variasjon ut fra strukturelle, miljømessige og sosiokulturelle sider ved arbeidet og arbeidsplassen. Høy tilgjengelig og liten sosial kontroll bidrar til å øke forbruket. Det samme gjør forventninger om alkohol som en effektiv strategi for å slappe av, dempe stress, og skape gode sosiale og forretningsmessige relasjoner og gode kollegiale fellesskap.

I EN DOKTORGRADSAVHANDLING (Nesvåg 2005) er denne forskningen om forholdet mellom alkoholbruk og arbeidsliv, ført videre i en analyse av hvilken rolle og mening alkoholbruken tillegges i norsk arbeidsliv. Her vises det hvordan alkohol-

bruken inngår i både overgangs- og integreringsritualer på arbeidsplassen, hvordan alkohol brukes i markering av forholdet mellom individualitet og fellesskap, og hvordan alkoholbruken både inngår i en samværskultur der alkoholbruken veksler mellom å være et symbol på den gode smak og korrekte stil og et symbol og virkemiddel for å nettopp overskride og utfordre denne gode smak og korrekte stil. Når alkoholbruken blir et så sterkt kulturelt element i de fleste arbeidsskulturer, er det ikke til å undres på at alkoholbruken får en stor plass i det sosiale livet på arbeidsplassene.

Bruk av alkohol er dermed en av de mange aktivitetsformene i våre (post-) moderne samfunn, der vi både må anerkjenne de sterke gleder, opplevelser og fellesskap som knytter seg til aktiviteten, samtidig som vi stadig blir minnet om den store risikoen aktiviteten representerer i forhold til helse, sikkerhet, sosialt miljø og kulturell utvikling. Uten å gi folk anerkjennelse for disse meningsfulle aspektene ved bruken av alkohol, kan vi heller ikke vente at de skal være villige til å vurdere den risiko for skadevirkninger som alkoholbruken representerer.

Artiklen er något kortad. Läs hela på www.shn.dk

Sverre Nesvåg ved Rogalandsforskning har skrevet en doktoravhandling om alkohol og arbeidsliv. Sverre.Nesvaag@irisresearch.no

Sylvia Brustad, Helse- og omsorgsminister

– SVERRE NESVÅG PEKER på en dimensjon ved norsk alkoholpolitikk som har fått altfor liten oppmerksomhet. Vi vet for lite om hvilken rolle alkohol spiller i de såkalte gråsonene til arbeidslivet, som middager, konferanser og interne arrangementer. Ikke minst vet vi lite om hvilke konsekvenser alkohol i arbeidslivet har for folkehelse og samfunnsøkonomi. Nesvågs arbeid er et viktig bidrag til at vi kan føre en kunnskapsbasert politikk også på dette området.

– Det Nesvåg beskriver angår ikke bare problemdrikkere, men alle i arbeidslivet. I et slikt perspektiv kan ikke problemet isoleres til at noen få av oss ikke takler alkohol. Det er nemlig summen av de manges alkoholbruk som gjør at konsekvensene blir så alvorlige. Nettopp fordi individet

står så sentralt i vårt samfunn, er det vanskelig å argumentere for at den enkelte må ta ansvar for at kollektivet skal fungere bedre.

– Temaet alkohol og arbeidsliv er en stor utfordring som flertallsregjeringen vil ta tak i. Jeg vil inkludere temaet i en nasjonal opptrappingsplan for rusfeltet som regjeringen skal legge fram i løpet av året. Denne opptrappingsplanen skal blant annet ses i sammenheng med arbeid som regjeringen har satt i gang knyttet til fattigdom, boligproblematikk og arbeid, velferd og inkludering. Underveis skal vi spille på lag med sentrale aktører, herunder arbeidslivets organisasjoner.

Alkoholi, terveys ja työelämä

Maailman terveystieteen raportti Global Status Report on Alcohol 2004 sisältää runsaasti tietoa alkoholin käytön terveystieteellisistä vaikutuksista. Alkoholi on keskeinen syy hyvin monissa sairauksissa ja tapaturmalajeissa. Alkoholi on esim. ratkaisevan tärkeä syy 20-30 prosentissa syöpiä, itsemurhia, epileptisiä kohtauksia ja liikenneonnettomuuksia. Norjalaiset ja ulkomaiset tutkimukset ovat tuottaneet erilaisia arvioita alkoholin aiheuttamista työstä poissaoloista. Näyttäisi joka tapauksessa olevan suhteellisen varmaa, että 1/3 lyhytaikaisista sairauspoissaoloista liittyy alkoholinkäyttöön. Runsaasti alkoholia käyttävillä on huomattavasti suuremmalla todennäköisyydellä poissaoloja kuin kohtuukäyttäjillä, joita toisaalta taas on valtaenemmistö työntekijöistä. Tapaturmat ovat huomattava osa alkoholinkäytön kaikista vahingollisista vaikutuksista. Kansainväliset tutkimukset osoittavat kuitenkin, että alkoholilla näyttäisi olevan vähäisempi osa työtapaturmissa kuin muissa tapaturmissa. Alkoholinkäyttö on silti selkeä riskitekijä myös työpaikoilla. Työelämän kannalta alkoholinkäytön suurin kustannus on itse työn laadun ja tuotannon aleneminen. Sen laskeaan maksavan Norjan työmarkkinoille 8,7 miljardia Norjan kruunua vuodessa.

Geriatrikerna borde vara intresserade av äldres drickande

– I dag finns två synsätt som krockar med varandra när det gäller konsekvenserna av äldre människors alkoholkonsumtion. Det säger Sven Andréasson, läkare och chef för svenska Folkhälsoinstitutets alkohol- och narkotikaavdelning.

IRÉNE OLSSON

DET ENA SYNSÄTTET stöder sig på internationella riktlinjer för alkoholkonsumtion: Att en frisk person klarar två glas alkohol om dagen – dock med en rad reservationer. Man ska inte vara gravid, inte köra bil, inte äta mediciner, inte ha ett hälsotillstånd som kan förvärras av alkohol...

– Äldre personer uppfyller ofta flera av de här reservationerna, säger Sven Andréasson. Framför allt är det vanligt att äldre äter en eller flera mediciner.

Det andra synsättet bygger på nya, vetenskapligt baserade studier som visar att för män i 70-årsåldern kan ett glas alkohol om dagen ha en skyddseffekt bl.a. genom en gynnsam effekt på blodfetterna. Enligt dessa forskningsrön har männen en tilltagande nytta av alkohol från medelåldern och uppåt. Brytpunkten tycks ligga runt 60 år. Då börjar alkoholens skyddande effekt bli lika stor som dess negativa.

Kvinnor är känsligare för alkohol och får, enligt samma forskningsresultat, en maximal skyddseffekt av ett halvt glas alkohol om dagen, vid 70 års ålder. All konsumtion över dessa gränser ökar risken för ohälsa. För personer under 40 års ålder

finns inga skyddande effekter av alkohol.

De kolliderande synsätten skapar förvirring hos dem som arbetar med hälsofrågor. Därför har Folkhälsoinstitutet gjort en kunskapsöversikt om alkoholens positiva och negativa effekter för olika åldersgrupper, avsedd för läkare och annan vårdpersonal och för personer på offentliga myndigheter, privata organisationer och i kommunerna.

- TRO INTE ATT SISTA ORDET är sagt, varnar Sven Andréasson. Bara under senaste halvåret har det kommit uppmärksammas forskning som går tvärs emot påståendet att alkohol i vissa lägen kan ha en nyttoeffekt. Jag blev själv förvånad över hur okritiskt man tog till sig glädjebudskapet att alkohol kan vara nyttigt för äldre.

När det gäller andra konsekvenser än de medicinska konstaterar Sven Andréasson att sambandet mellan det ökande antalet fallolyckor och äldre människors alkoholkonsumtion inte är entydigt. Enligt Räddningsverket har antalet kvinnor över 65

som dör i fallolyckor ökat med 38 procent sedan mitten av 1990-talet medan ökningen för män är hela 48 procent.

– Nej, sambanden är komplicerade. Jag gör snarare reflexionen att trots att kvinnor tål alkohol sämre än män drabbas de av färre fallolyckor än männen. Och detta trots att vi ser ett ökat berusningsdrickande bland kvinnor. Jag tror att kvinnor hanterar sin berusning smartare än män, de betar sig helt enkelt bättre. Samma gäller för äldre människor, livserfarenheten har lärt dem att vara försiktiga, att ta hänsyn till att de är påverkade och anpassa sitt beteende därefter.

– Sedan får vi inte bortse från att kvin-

nor från 50 år och uppåt markant har ökat sitt drickande under de senaste 15 åren. Det visar sig i skadestatistiken i form av ökad dödlighet i skrumplever. Samma trendbrott finns inte när det gäller männen, där har den långsiktiga trenden sedan 1950-talet varit minskat drickande.

SVEN ANDRÉASSON HAR I DAG inget självklart svar på frågan hur värden ska fånga upp kvinnor på 50 plus i riskzonen.

– Vi propagerar för att primärvården alltid ska fråga efter alkoholvanor. Den främsta förklaringen till det ökande drickandet bland äldre kvinnor är att kvinnor har fått bättre ekonomi, ökad självständighet, och ökad social acceptans för att kvinnor dricker alkohol.

Trots omfattningen av internationell alkoholforskning (532.994 träffar i datorn!) saknas forskning med fokus på konsekvenserna av äldres alkoholkonsumtion.

– Det kan vara så att konsekvenserna för äldre inte anses så omfattande, åtminstone inte i förhållande till andra åldersgrupper, säger Sven Andréasson. Men geriatrikerna borde vara intresserade, det här är ju deras pastorat. Från personal i sjukvård och hemtjänst får de fallbeskrivningar på patienter som dricker mycket och skapar stora vårdbehov på äldre dagar. Inom geriatriken finns kunskap om hur många års drickande i riskzonen påskyndar åldrandet och skapar multisjuka tillstånd.

Iréne Olsson
är journalist.

Suomeksi

Alkoholien käytön vaikutuksista ikääntyneille on olemassa kaksi ristiriitaista näkökantaa. Yleisen kansainvälisen näkemyksen mukaan terve henkilö voi juoda kaksi lasillista alkoholia päivittäin tietyin varauksin: ellei hän mm. aja autoa, käytä lääkkeitä tai hänellä ei ole sairauksia, joita alkoholi pahentaa.

Vanhoiden ihmisten kohdalla monet näistä varauksista toteutuvat. Ristiriitaiset näkemykset aiheuttavat hämmennystä terveystieteiden parissa työskentelevien keskuudessa. Ruotsin kansanterveyslaitos, Folkhälsoinstitutet, on tästä syystä laatinut katsauksen alkoholin positiivisista ja negatiivisista vaikutuksista eri ikäryhmille, joka on tarkoitettu lääkäreille ja muulle hoitohenkilökunnalle sekä viranomaisille, järjestöille ja kunnille.

Alkoholens samhälleliga kostnader beräknas igen

ESA ÖSTERBERG

Att beräkna alkoholbrukets eller alkoholskadornas kostnader för samhället är inget nytt. Ett av de tidigaste bidragen gavs av den amerikanska nationalekonomen Irving Fisher i boken *Prohibition at its worst* år 1927.

IRVING FISHERS BERÄKNINGAR användes även i den livliga svenska debatten om alkoholens samhälleliga kostnader i tidskriften *Tirfing* under 1920- och 1930-talet. I debatten deltog bland annat Bertil Ohlin och Gunnar Myrdal, som båda senare erhölet nobelpriset i ekonomi. De största tvisterna i denna debatt gällde främst två frågor. Bör man överhuvudtaget beräkna alkoholens ekonomiska kostnader för samhället? Och ifall man bör, hur skall man då definiera alkoholens samhälleliga kostnader och nytta?

Efter 1930-talet har alkoholens samhälleliga kostnader då och då debatterats. De som har följt utvecklingen på fältet kommer säkert ihåg böcker från 1970-talet, exempelvis Ralf E. Berrys och James P. Bolands bok *The Economic Cost of Alcohol Abuse* eller Robert Leus och Peter Lutzs bok *Ökonomische Aspekte des Alkoholkonsums in der Schweiz*. I Sverige kommer man säkert också ihåg Anders Johnson och hans böcker 50 miljarder kostar supen och 100 miljarder kostar supen.

UNDER DET SISTA årtiondet har man med mycket möda försökt komma överens om riktlinjer för att beräkna alkoholens samhälleliga kostnader. År 1994 organiserades ett internationellt symposium i Banff, Kanada, för att diskutera dessa frågor. Målet med symposiet var att producera en internationell

accepterad metodologi för att estimeras alkoholens samt andra drogers samhälleliga kostnader. Mötet kom fram till att det är både möjligt och önskvärt att producera riktlinjer för dylika beräkningar. Efter tre åtföljande möten och flera kostnadsberäkningar, gjorda främst i Australien, Kanada, Nya Zeeland och USA, var man färdig att i samarbete med WHO publicera rapporten *International guidelines for estimating the costs of substance abuse*. Den andra upplagan kom ut år 2003.

DEN OVANNÄMNDNA rapporten bygger på den traditionella cost-of-illness forskningen inom hälsoekonomin. I denna uppskattas alkoholens effekter på samhällets materiella välfärd utgående från de sociala kostnaderna som missbrukarvården, verkställandet av lagar, det förebyggande arbetet och forskningen ger upphov till – i tillägg till de faktiska kostnaderna. Vidare har man uppskattat de förluster som alkoholrelaterad dödlighet och sjuklighet medför för samhället samt förlusten av människors livskvalitet på grund av alkoholmissbruk.

Läs hela artikeln på www.shn.dk!

Esa Österberg är alkoholforskare vid Stakes.

Nosam bevakar alkoholpolitik och -reklam i Norden

Webbplatsen Nosam var ursprungligen ett initiativ inom Nordiska Ministerrådet till att bevaka alkoholreklam och marknadsföring av alkohol i de nordiska länderna. Då projektet flyttade över i NAD:s regi förra året breddades fokus till att omfatta också nordisk alkoholpolitik och aktuell alkoholpolitisk debatt. Nya Nosam är sedan augusti öppen för allmänheten på adressen www.nosam.net.

.....
MATILDA HELLMAN

NOSAM.NET
NORDISK ALKOHOLPOLITIK OCH ALKOHOLREKLAM

norden
NAD

NOSAM KAN KANSKE främst kategoriseras som en ämnesportal. Sidorna innehåller nyheter, men också statisk information om hur lagstiftning och alkoholpolitisk reglering fungerar i olika nordiska länder. En grundidé är att Nosam skall bistå med länkar till institutioner, lagtexter, dokument och aktuell debatt. Webbplatsen uppdateras dagligen, men är ingen renodlad nyhetsportal som till exempel Drugnews. Under perioden maj 2005 till januari 2006 försågs Nosam med omkring 80 nyheter, grundinformationen om länderna breddades och webbplatsen försågs med en ständigt växande länklista. Islands och självstyrelseområdenas sidor innehåller tills vidare ganska lite information, men med hjälp av medarbetare i regionerna skall informationen så småningom breddas.

I jämn takt har nya frågor kommit upp på den alkoholpolitiska agendan. Aktuella ämnen som uppmärksammats på Nosam under hösten och vintern 2005 inkluderar bland annat den svenska privatimportens

behandling i EG-domstolen, ett nytt politiskt avtal i Danmark om en lag som uttryckligen förbjuder marknadsföring av alkohol till barn och unga, hur den ökade finländska alkoholkonsumtionen drabbat olika åldersgrupper av befolkningen samt svenska Systembolagets uppmärksammade kampanj i samband med bolagets 50-årsjubileum och debatten i kampanjens kölvatten. Samhälleliga initiativ och redskap för reglering av alkoholbruk versus EU:s strävan efter fri handel har varit en röd tråd i såväl händelseutvecklingen som den alkoholpolitiska debatten.

AKTUELLA FALL AV DISKUTABEL marknadsföring har bland annat berört smygreklam av whisky i Sverige och sms-reklam i Norge med drinktips från en känd romtillverkare. Den svenska kanalen TV4 Fakta började i september sända från Finland, där det inte råder alkoholreklamförbud. I Danmark har välkända barnprodukter och figurer använts i utformning och mark-

nadsföring av alkoshots. Produkterna fick skarp kritik av bland annat Forbrugerombudsmanden.

Nosam är inte någon vakthund av alkoholindustrin, men sticker inte under stol med att folkhälsoperspektivet är en genomgående vinkling. Målgruppen är olika aktörer på fältet: intressebevakare, beslutsfattare, forskare och praktiker av olika slag.

UNDER VÅREN 2006 kommer Nosam att erbjuda besökarna möjligheter att diskutera aktuella teman. Med denna åtgärd får Nosam ytterligare en funktion som träffpunkt och debattforum. Det är också meningen att webbplatsen skall byggas om från s.k. dynamiska nätsidor till statiska nätsidor. Med detta eftersträvas en uppindexering på sökmotorer som till exempel Google. Trafiken till Nosam har inledningsvis varierat mellan cirka 1800 till 3000 öppnade sidor per månad. Aktiv marknadsföring av Nosam som ett arbets-

redskap och en informationskanal skall förhoppningsvis öka antalet besökare. Ämnesportaler med specifik vinkling kan å andra sidan inte räkna med hur mycket besökare som helst.

Webbplatsen har fått positiv respons från fältet och verkar fylla en viktig funktion, speciellt i fråga om rapportering kring aktuell alkoholpolitisk debatt inom ramen för det nordiska alkoholsamarbetet. Det har varit en fördel att Nosams redaktion är belägen i Finland. Annars hade kanske språkbarriären begränsat den finländska rapporteringen. Nosam är den enda nordiska webbplatsen som uppmärksammar kontroversiell alkoholreklam i olika nordiska länder. För branschfolk lönar det sig att lägga Nosam till favoriterna i Internetprogrammet.

Matilda Hellman är pol.mag. och journalist och arbetar som projektledare vid NAD (Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning) i Helsingfors. matilda.hellman@nad.fi

Suomeksi

Nosam-internet-sivusto (www.nosam.net) luotiin alun perin Pohjoismaiden mini-

sterineuvoston aloitteesta maiden alkoholimainonnan ja -markkinoinnin seuraamista varten. Samalla kun hanke viime vuonna siirrettiin Pohjoismaiden päihdetutkimuslautakunnan alaisuuteen, se laajennettiin käsittämään myös alkoholipolitiikka ja ajankohtainen keskustelu asiasta. Nosamin toimitus sijaitsee Suomessa.

Sivuilla on alkoholiin liittyviä uutisia ja tilastotietoja sekä tietoa maiden lainsäädännöstä ja alkoholipoliittisesta sääntelystä. Sivuilta löytyy linkkejä eri laitoksiin, lakitehtäihin, asiakirjoihin ja ajankohtaiseen keskusteluun. Sivusto päivitetään päivittäin, mutta se ei ole kuitenkaan varsinainen uutisportaali kuten esim. Drugnews. Kohderyhmiä ovat alan toimijat. Tämän kevään kuluessa Nosam tarjoaa lisäksi mahdollisuuden keskusteluun ajankohtaisista asioista, ja näin ollen se toimii jatkossa myös alan kohtaamispaikkana ja keskustelufoorumina.

Alkoholskadorna ökar – men inte automatiskt och inte överallt

.....
PIA ROSENOQVIST

DEN I HUVUDSAK AV FINSKA, svenska och norska alkoholforskare (Norström m.fl.) utförda ECAS-undersökningen om alkoholförhållanden i EU och Norge 1950-1995 visade, att medan alkoholkonsumtionen ökade i Norden, minskade konsumtionen i det vindrickande sydliga Europa. I en europeisk jämförelse placerade sig Danmark i mitten av konsumtionsskalan, som toppades av Luxemburg och Irland; Finland kom strax efter, medan de tre andra nordiska länderna låg i den nedersta ändan av skalan. De nya EU-länderna som geografiskt ligger nära Norden - Estland, Lettland, Litauen och Polen - hörde också till de mera konsumerande länderna i Europa.

ECAS-STUDIEN ANALYSERADE också sambandet mellan alkoholkonsumtion och skador. Överlag visade det sig att ökad konsumtion innebar ökade skador. I alla länder innebar en ökad alkoholkonsumtion ökad alkoholrelaterad dödlighet, i såväl cirrhos som i andra alkoholrelate-

rade orsaker (alkoholism, förgiftning mm). Detta samband var dessutom starkare i Nordeuropa än i Sydeuropa, vilket enligt forskarna pekade på att alkoholkultur och dryckesmönster spelar en roll för konsekvenserna.

DET BERUSNINGSORIENTERADE nordiska drickandet såg ut att inte enbart leda till oftare akuta skador (olyckor, våld mm) utan även till långvariga negativa konsekvenser med dödlig utgång. Men hur kommer det att gå framöver? Frågan är viktig med tanke på att Norden ser ut att vara inne i en långvarig trend av ökande alkoholkonsumtion.

Nordisk alkoholstatistik visar att det skett en rätt stor ökning i alkoholkonsumtionen också under de senaste tio åren särskilt i Finland, Norge, Island och Sverige, medan det varit en svag nedgång i Danmark.

Läs hela artikeln på www.shn.dk!

Alkoholberoende – alkoholism

Dricker man alkohol i stora mängder under en längre tid utvecklas ett beroende som gör att det blir svårare att kontrollera alkoholkonsumtionen. Det finns inget som tyder på att någon speciell personlighetstyp skulle löpa speciellt stor risk att få alkoholproblem. De flesta alkoholister är socialt skötsamma. "A-laget" utgör bara en liten minoritet - toppen på isberget. Alkoholproblem kan behandlas.

Det är bättre ju tidigare man ingriper.

Allra bäst är naturligtvis att problemen aldrig uppstår. Förebyggande åtgärder är därför alltid viktigare än vård och behandling.

Läs artikeln på www.shn.dk

Kvinnor löper större risk än män

KVINNOR SOM MISSBRUKAR alkohol, eller som ens tillfälligt dricker sig berusade, löper större hälsorisk än sina manliga partners. Kvinnor blir fortare berusade än män, även om man tar hänsyn till skillnaden i kroppsvikt. Men det finns även belägg för att de jämfört med män snabbare blir beroende och tar skada av alkoholmissbruk.

Alkohol ökar risken för kvinnan att utveckla allvarliga sjukdomar. Alkoholmissbruk innebär för kvinnor bl.a. ökad risk för hjärtsjukdom, leverbesvär, magsår, fortplantningsproblem, benskörhet, besvär med bukspottkörteln, minnesförlust m.m.

Effekterna på levern är mycket allvarigare för kvinnor än för män. Kvinnor utvecklar alkoholrelaterade leverskador, särskilt skrumplever och hepatit, efter kortare tid än män. Proportionellt fler alkoholiserade kvinnor dör av skrumplever än alkoholiserade män.

Efter en längre tid av alkoholmissbruk drabbas kvinnorna av för högt blodtryck, blodbrist och undernäring snabbare än männen.

En studie i Journal of the American Medical Association visar att risken för bröstcancer ökar med den mängd alkohol som regel-

bundet konsumeras. Att dricka måttligt eller inte alls kan minska risken att få bröstcancer. Studien visar att kvinnor som dricker två till fem glas alkohol dagligen löpte 41 procents större risk att utveckla bröstcancer än

nykterister. Alltför stor alkoholkonsumtion ökar även risken för cancer i matsmältningsorganen.

Dessa risker är t.o.m. större för äldre kvinnor. Kvinnor är mer benägna att öka sin alkoholkonsumtion senare i livet och ofta blir deras alkoholberoende inte diagnostiserat.

Menstruationsstörningar har också förbundits med långvarigt missbruk och kan leda till fertilitetsproblem. Om en kvinna blir gravid och fortsätter dricka är det inte enbart hennes hälsa som påverkas. Alkoholen i blodet fortsätter in i barnets blodomlopp. Efter som barnet fortfarande utvecklas kan alkoholkonsumtionen leda till missfall eller att barnet får oreparerbara skador.

Risken att dricka alkohol under graviditeten är så stor att man rekommenderar kvinnor att sluta dricka innan de ens försöker bli gravida.

(Artikeln är en översättning från en text hämtad på <http://alcoholism.about.com/>)

Alkohol och ohälsa

Mellan 5.000 och 7.000 svenskar dör varje år på grund av sjukdomar eller skador som har samband med alkoholdrickande. Dödligheten bland storförbrukare av alkohol förefaller ha ökat, speciellt i de yngre åldersgrupperna. Omkring en femtedel av alla patienter som tas in i akutsjukvården har alkoholproblem. Inom den psykiatriska sjukvården är andelen alkoholfall omkring 40 procent.

Hur mycket man kan dricka utan risk är

omöjligt att säga - det finns ingen helt "riskfri" alkoholkonsumtion. En viss vägledning ges emellertid av följande riskgränser: Tillämpar man samma säkerhetsmarginaler för alkohol som för andra ämnen i vår omgivning - då bör man inte dricka mer än 7 gram alkohol per dygn.

Läs artikeln på www.shn.dk

www.shn.dk

Redaktionskommitté

Danmark

Grethe Fenger Møller
Socialministeriet
Holmens Kanal 22
DK-1060 København K
dpgfm@sm.dk

Susanne Abild

Indenrigs- og
Sundhedsministeriet
Slotsholmsgade 10-12
DK-1216 København K
sab@im.dk

Finland

Eeva Larjomaa
Social- och hälsovårds-
ministeriet
PB 33
FIN-00023 Statsrådet
eeva.larjomaa@stm.fi

Island

Helgi Már Arthúrsson
(även narkotikafrågor)
Sundhets- och social-
forsikringsministeriet
Vegmuli 3
IS-150 Reykjavik
helgi.mar.arthursson@htr.stjr.is

Norge

Gro Ørsal
Arbeids- og Sosial-
departementet
Postboks 8011 Dep
N-0030 Oslo
go@asd.dep.no

Sverige

Sofia Oliv
Socialdepartementet
S-103 33 Stockholm
sofia.oliv@
social.ministry.se

